

Myśl polityczna

Tomasz A. Winiarczyk

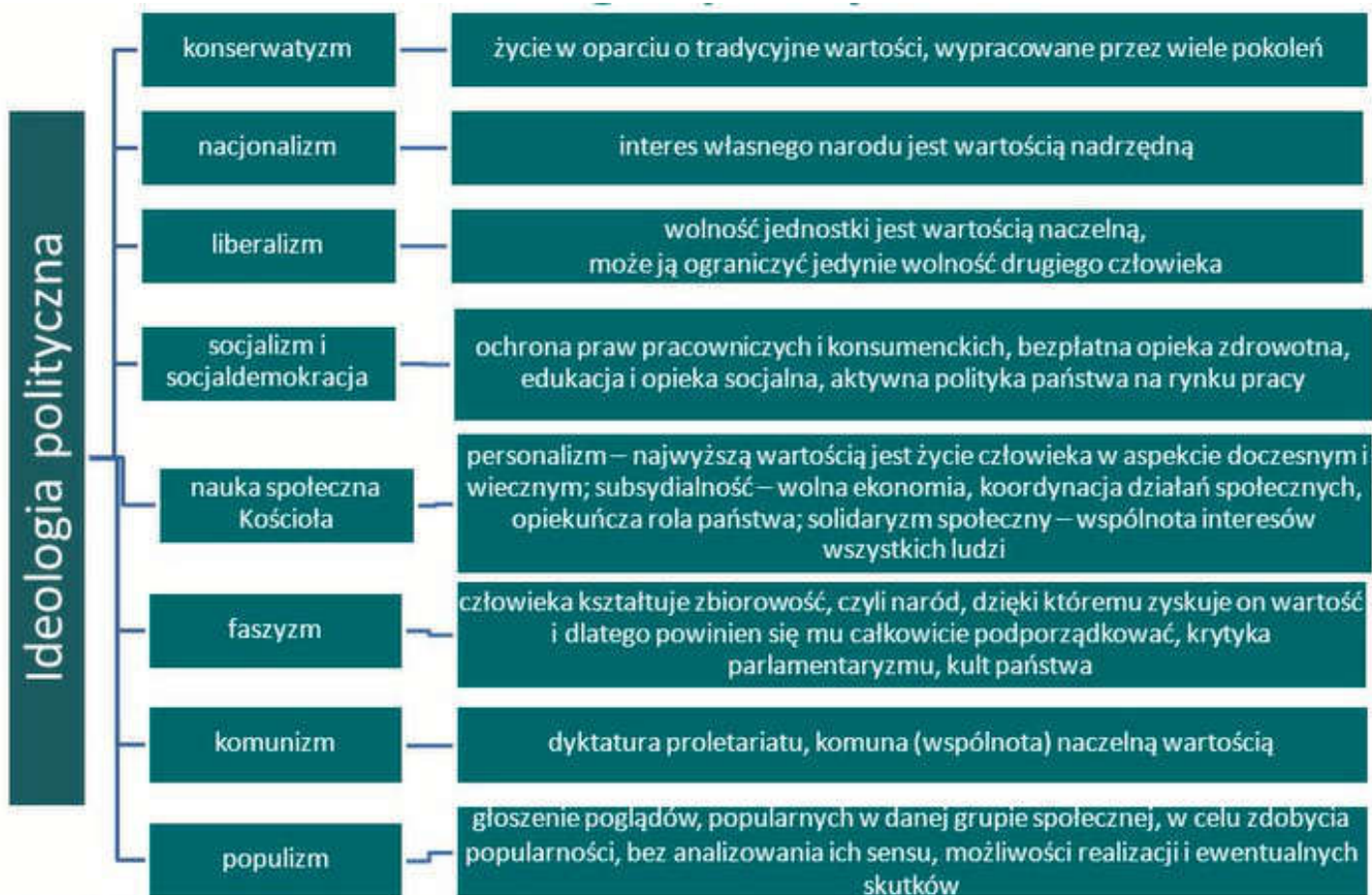
1

Najważniejsze ideologie i doktryny polityczne

Współczesne doktryny polityczne

2

3

IDEOLOGIE i DOKTRYNY WSPÓŁCZESNE

4

LIBERALIZM

- ❖ filozofia społeczna i oparta na niej koncepcja polityczna głoszące, że wolna i nieskrępowana działalność jednostek, głównie na polu gospodarczym (liberalizm gospodarczy – leseferyzm) i politycznym (wolna gra sił politycznych) jest źródłem postępu w życiu społecznym
- ❖ liberałowie uważają, że istnieją przyrodzone, odwieczne prawa człowieka, których żadna władza nie może naruszać
  - najważniejszym prawem jest wolność dysponowania własnością, własność bowiem jest uważana za gwarancję wolności
- ❖ zaczął się kształtować w końcu XVII w., jego rozkwit nastąpił w 1. połowie XIX w.

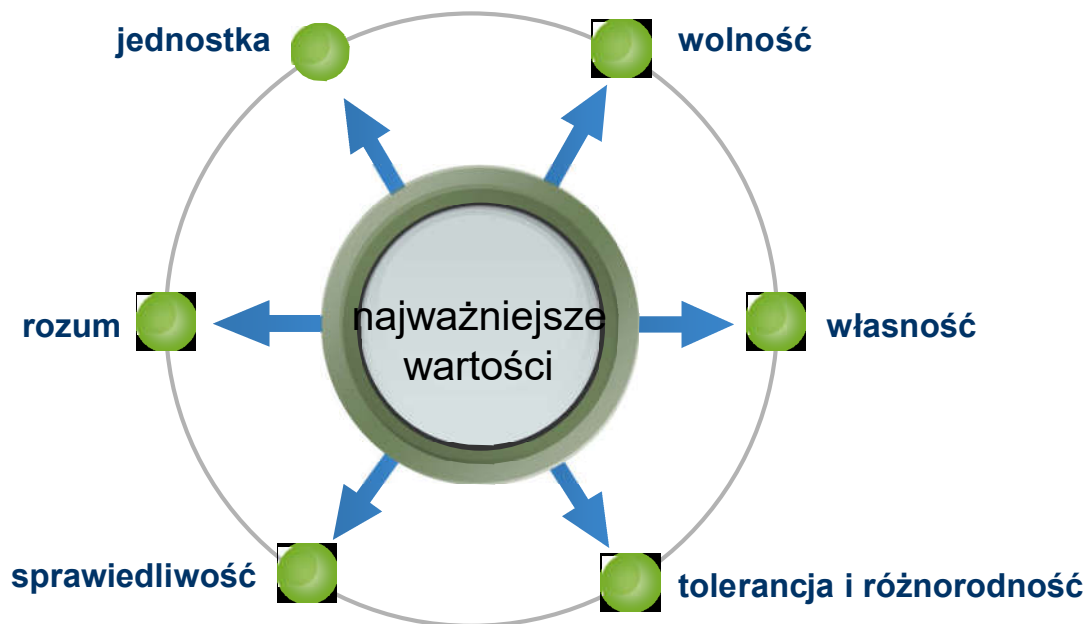
5

liberalizm

- ❖ **Klasyczny liberalizm** był zdecydowanie indywidualistyczny, minimalizował rolę zorganizowanej władzy, był przeciwny etatyzmowi i interwencjonizmowi państwowemu; głosił *leseferyzm*, czyli dążenie do wolności gospodarowania i działanie w warunkach wolności osobistej, równości wobec prawa, poszanowania własności prywatnej; rolę państwa sprowadza wyłącznie do pozycji gwaranta podstawowych swobód obywatelskich i dlatego, z założenia, państwo nie może ingerować w sferę ekonomiczną.
- ❖ **Współczesny liberalizm (neoliberalizm)** uwzględnia rolę organizacji i współodpowiedzialnością za los jednostki obarcza społeczeństwo; wskazuje, że warunkiem korzystania z wolności przez wszystkich obywateli jest równość szans w dostępie do edukacji, kultury oraz zagwarantowanie wszystkim minimum socjalnego; przypisuje państwu znaczną rolę w ochronie elementarnych uprawnień społecznych i ekonomicznych; kwestionuje klasyczną zasadę leseferyzmu.

6

liberalizm

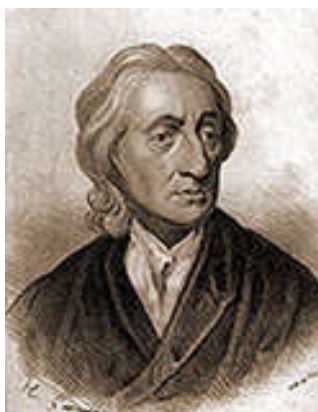
7

liberalizm

- ❖ człowiek najwyższą wartością
- ❖ podstawą gospodarki własność
- ❖ człowiek jest rozumny i rozsądnie podejmuje decyzje
- ❖ autorytety nie są istotne
- ❖ nie wolno ograniczać praw naturalnych (ważniejsze są uprawnienia)
- ❖ władza państwowa powinna być ograniczona (być może nawet do minimum)
- ❖ państwo nie powinno wpływać zbyt mocno w życie społeczne
- ❖ społeczeństwo to zbiór jednostek
- ❖ gospodarka wolnorynkowa z jak największym ograniczeniem interwencjonizmu państwowego

8

myśliciele

John Locke

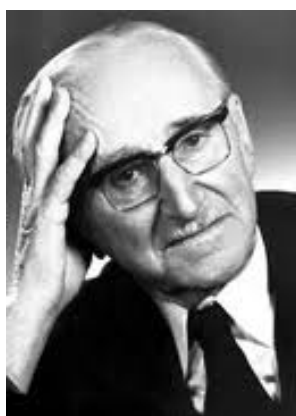

Monteskiusz

John Stuart Mill

myśliciele

Friedrich Hayek

Karl Popper

Milton Friedman

politycy

**Franklin D.
Roosevelt**

John F. Kennedy

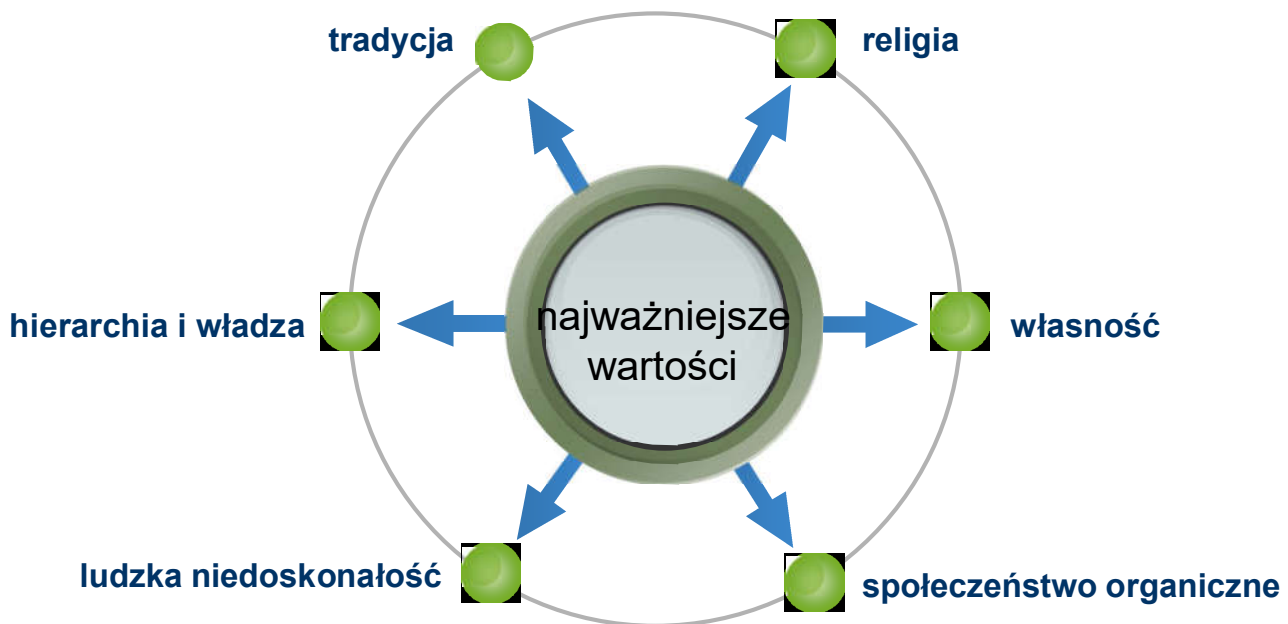
11

KONSERWATYZM

- ❖ filozofia społeczna i nawiązujący do niej kierunek polityczny broniące tradycyjnego ładu społecznego i wartości utrwalonych w danym społeczeństwie
- ❖ za twórcę uważa się Edmunda Burke'a
- ❖ ukształtowany w 1. połowie XIX w., przeciwstawiał się zarówno liberalizmowi, jak i socjalizmowi i ruchom rewolucyjnym; w XIX w. był podstawą działania konserwatywnych partii politycznych
  - w 1. połowie XX w. utracił znaczenie polityczne
  - w postaci zmodernizowanej, zbliżonej gospodarczo do liberalizmu, odrodził się w latach 70. i 80., m.in. w Wielkiej Brytanii, RFN, USA (neokonserwatyzm)
- ❖ także postawa, którą charakteryzuje przywiązanie do istniejącego stanu rzeczy (wartości, obyczajów, praw, ustroju politycznego) oraz niechętny stosunek do gwałtownych zmian, do nowości

12

konserwatyzm

13

konserwatyzm

- ❖ prymatem rodzina, tradycja, religia
- ❖ obowiązki ważniejsze niż uprawnienia
- ❖ należy się poświęcać i dokonywać wyrzeczeń w imię wyższych wartości
- ❖ każdy ma do odegrania w społeczeństwie określoną rolę
- ❖ zmiany powinny następować wolno (ewolucyjnie)
- ❖ ludzie się różnią i jest to naturalne
- ❖ państwo powinno być silne
- ❖ podstawą gospodarki własność
- ❖ społeczeństwo jest hierarchiczne a ważną rolę odgrywać w nim mają elity
- ❖ gospodarka wolnorynkowa z elementami interwencji państwowej

14

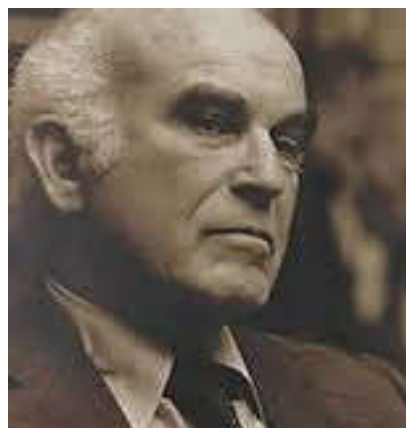
myśliciele

Edmund Burke

**Michael
Oakeshott**

Robert Nisbet

politycy

Charles de Gaulle

Ronald Reagan

Margaret Thatcher

SOCJALIZM

- ❖ ideologie i ruchy społeczne powstałe w XIX w., dążące do ładu społecznego opartego na zasadach wspólnoty, równości i racjonalnego zarządzania gospodarką (zakłada uspołecznienie środków produkcji)
- ❖ w myśli marksistowskiej — faza rozwoju społecznego, następująca po kapitalizmie (termin używany zamiennie z terminem „komunizm”)
- ❖ określenie stosowane niekiedy w charakterystyce ustroju społecznych tych krajów wysoko rozwiniętych (zwłaszcza europejskich), w których gospodarce rynkowej towarzyszy daleko posunięta redystrybucja dochodu narodowego i realizacja koncepcji państwa dobrobytu

17

socjalizm utopijny – XIX w.

- ❖ ideologia mająca na celu zniesienie własności prywatnej jako źródła wyzysku i zmianę dotychczasowych stosunków wspólnotą majątkową i równością wszystkich obywateli
- ❖ odwoływał się do dobrej woli społeczeństwa i ewolucyjnego charakteru przebudowy świata
- ❖ chciano zastąpić tradycyjny układ pracodawca – robotnik wymyślonymi przez siebie dobrowolnymi zrzeczeniami produkcyjnymi
- ❖ przedstawicielami nurtu byli m.in. Robert Owen, Henri de Saint-Simon, Charles Fourier

18

socjalizm naukowy

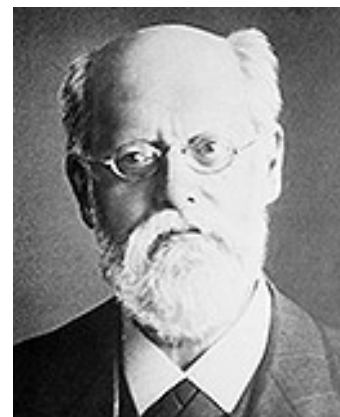
- ❖ jedna z trzech części składowych marksizmu, głosząca, że socjalizm stanowi konieczne stadium rozwoju społecznego
- ❖ twierdzono, że opiera się on nie na pobożnych życzeniach, lecz na zrozumieniu prawidłowości rozwoju społecznego
- ❖ twórcy: K. Marks, F. Engels

19

myśliciele

Eduard Bernstein

Karol Kautsky

20

KOMUNIZM

- ❖ ideologia postulująca równość (egalitaryzm) i wspólnotę w organizacji życia społecznego oraz racjonalność w kierowaniu życiem gospodarczym, głosząca nieuchronność upadku kapitalizmu i potrzebę działań dla osiągnięcia tego celu
- ❖ w *teorii marksistowskiej* — najwyższa, bezklasowa forma organizacji społecznej, następująca po kapitalizmie, która miała nadejść w wyniku rewolucji proletariackiej
- ❖ ruch społeczny i polityczny wywodzący się z ideologii marksistowskiej, ukształtowany jako jedna z gałęzi ruchu socjalistycznego
- ❖ w niemarksistowskiej nauce i w języku potocznym ustrój społeczny istniejący w krajach rządzonych przez partie komunistyczne, określany również mianem socjalizmu realnego

21

komunizm utopijny

- ❖ nurt ideologii społecznej mający swe początki w końcu XVII i w XVIII wieku, a rozwinięty głównie w XIX wieku
- ❖ lud miał wyzbyć się własności prywatnej z własnej woli uznając wyższość własności uspołecznionej
- ❖ uznawano (w przeważającej większości), że kapitalizm musi być obalony w drodze przemian rewolucyjnych
- ❖ akcentowano znaczenie proletariatu i przyszłe społeczeństwo bezklasowe
- ❖ przedstawiciele: Jean Meslier, Jean Morelly, Louis Auguste Blanqui, Étienne Cabet

22

komunizm naukowy

- ❖ teoria polityczna, będąca jedną z trzech części składowych marksizmu-leninizmu obok filozofii marksistowsko-leninowskiej i marksistowskiej ekonomii politycznej
- ❖ nauka o walce klasowej proletariatu i rewolucji socjalistycznej, o prawidłowościach społeczno-politycznych budownictwa socjalizmu i komunizmu, o całokształcie światowego procesu rewolucyjnego
- ❖ w latach 60. XX wieku teoria socjalizmu naukowego została przekształcona przez ideologów radzieckich w dyscyplinę właśnie naukowego komunizmu

23

komunizm marksistowski

- ❖ **człowiek ma świadomość**
- ❖ **człowiek to część społeczeństwa**
- ❖ **interes jednostki podporządkowany interesowi ogółu**
- ❖ **człowiek potrzebuje pracy**
- ❖ **społeczeństwo składa się z dwóch klas: kapitalistów (wyzyskiwaczy) i robotniczej (wyzyskiwanych)**
- ❖ **dążenie do społeczeństwa bezklasowego**
- ❖ **zmiany społeczne przez rewolucję**
- ❖ **sprawiedliwość społeczna**
- ❖ **równość wszystkich ludzi**
- ❖ **państwo dotychczasowe to narzędzie ucisku klasy robotniczej przez kapitalistów**
- ❖ **dyktatura proletariatu jako ideał rządzenia**
- ❖ **władzę powinna sprawować masowa partia komunistyczna**
- ❖ **likwidacja własności prywatnej**
– zastąpienie jej własnością kolektywną
- ❖ **pełna kontrola państwa nad gospodarką (gospodarka centralnie planowana)**

24

myśliciele

Karol Marks

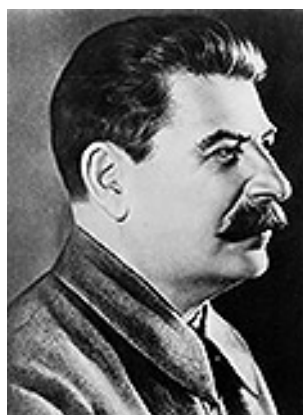
Fryderyk Engels

Włodzimierz
Iljicz Lenin

25

politycy

Józef Stalin

Mao Zedong

Fidel Castro

Lew Trocki

26

SOCJALDEMOKRACJA

- ❖ ruch społeczno-polityczny, początkowo głównie robotniczy, zmierzający do zastąpienia kapitalizmu socjalizmem, a następnie do uspołecznienia gospodarki rynkowej i zmniejszenia nierówności społecznych
  - geneza socjaldemokracji i jej nazwa wiąże się z powstaniem 1869 Socjaldemokratycznej Partii Robotników
- ❖ obecnie międzynarodową organizacją socjaldemokracji jest utworzona 1951 Międzynarodówka Socjalistyczna

27

socjaldemokracja

- ❖ współczesny ruch socjaldemokratyczny odszedł od całościowych, ideologicznych projektów socjalistycznej przebudowy społeczeństwa, kładąc nacisk na realizację praw pracowniczych i obywatelskich w systemie demokratycznym
- ❖ główne wartości:
  - sprawiedliwość, równość i wolność społeczna
  - interwencjonizm gospodarczy, wspólna własność (spółdzielnie) w ramach gospodarki rynkowej

28

socjaldemokracja

- ❖ społeczeństwo to jednostki powiązane w grupy i klasy
- ❖ sprawiedliwość społeczna
- ❖ równość społeczna
- ❖ równość wobec prawa
- ❖ demokracja i trójpodział władzy
- ❖ rozdział religii od państwa
- ❖ państwo laickie światopoglądowo
- ❖ państwo opiekuńcze
- ❖ własność prywatna i wolny rynek przy dużym interwencjonizmie państwowym
- ❖ prymat pracy nad kapitałem

29

myśliciele

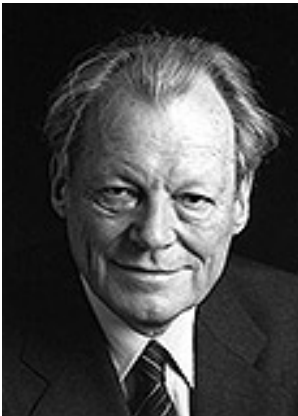
August Bebel

Anthony Giddens

30

politycy

Willy Brandt

Gerhard Schröder

Francois Mitterrand

Tony Blair

31

ANARCHIZM

- ❖ ideologia postulująca likwidację państwa i zastąpienie go ustrojem bezpaństwowym, opartym na wolnych od przymusu, samorzutnie powstających związkach producentów i konsumentów
- ❖ szczególnie popularny w XIX w.
- ❖ sprzeciw wobec państwa ma zasadnicze znaczenie dla myśli anarchistycznej, zdefiniowanie anarchizmu nie jest łatwym zadaniem, ponieważ wśród uczonych i samych anarchistów toczy się wiele dyskusji na ten temat, a różne nurty postrzegają anarchizm nieco inaczej; być może anarchizm stanowi po prostu zlepek filozofii politycznych sprzeciwiających się władzy i hierarchicznej organizacji

32

nurty anarchizmu

- ❖ Anarchizm **indywidualistyczny** występował nie tylko przeciwko państwu, ale również przeciwko społeczeństwu, narodowi, rodzinie twierdząc, że są one źródłem przymusu i zniewolenia jednostki. Negowano społeczną naturę człowieka. Uważano, że najwyższym prawem dla człowieka powinna być korzyść własna.
- ❖ Anarchizm **kolektywistyczny** przewidywał likwidację własności prywatnej i oddanie jej do dyspozycji swobodnie stworzonych kolektywów (wspólnot produkcyjnych, zarówno w miastach, jak i na wsi). Rozwinięto krytykę państwa, wzywał do wywołania rewolucji społecznej, której celem bezpośrednim byłaby jego likwidacja i urzeczywistnienie ideału społeczeństwa bezpaństwowego. Uważano, że rewolucja może być także przygotowana przez tajną organizację spiskową, której zadaniem byłoby doprowadzenie do wybuchu rewolucji.
- ❖ Anarchizm **komunistyczny** usiłował połączyć anarchistyczne hasło absolutnej wolności z zasadami gospodarki komunistycznej: wspólne wytwarzanie i równy podział wytworzonego produktu. Kładziono nacisk nie na akcje terrorystyczne, lecz na agitację i propagandę.
- ❖ Anarchizm **syndykalistyczny** zakładał tworzenie ustroju społecznego opartego na syndykatach, czyli związkach zawodowych łączących władzę polityczną z władzą ekonomiczną. Odrzucano rewolucję i parlamentaryzm jako formy walki. Polegał głównie na różnych formach presji ekonomicznej robotników na kapitalistów, najwyżej ceniono strajk generalny.
- ❖ W anarchizmie pojawia się czasami koncepcja, że osoby które nie chcą pracować, nie powinny mieć w ogóle dostępu do owoców pracy i środków produkcji danego kolektywu.

33

myśliciele

P.J. Proudhon

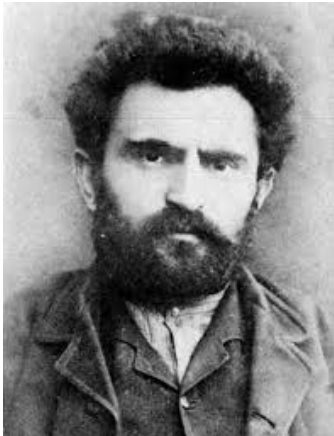
M. Bakunin

M. Kropotkin

34

przedstawiciele

Errico Malatesta

Nestor Machno

Emma Goldman

35

socjalizm/komunizm/anarchizm

marksizm

- ❖ dyktatura proletariatu
- ❖ nacjonalizacja środków produkcji
- ❖ popieranie wyłącznie wspólnotowości

anarchizm

- ❖ komunizm bezpaństwowy
- ❖ bezklasowe społeczeństwo
- ❖ stowarzyszenia producentów do kontroli środki produkcji
- ❖ możliwy indywidualizm

36

AGRARYZM (MYŚL LUDOWA) – RURALIZM

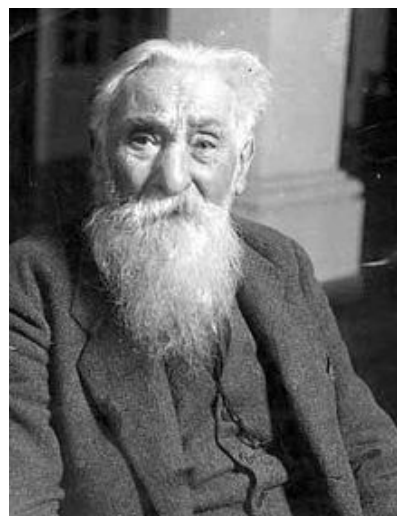
- ❖ doktryna społeczna powstała w Niemczech w 2. połowie XIX w.
  - oparty na niej ruch rozwijał się w XX w., m.in. w Polsce (Polskie Stronnictwo Ludowe)
- ❖ głosił, że podstawą gospodarki jest rolnictwo, a główną warstwą narodu — chłopi
- ❖ wysuwał koncepcję nowego ustroju, pośredniego między kapitalizmem a socjalizmem
- ❖ umacniał społeczny solidaryzm

37

myśliciele

Piotr Stołypin

Bolesław
Limanowski

38

CHADECJA

- ❖ ruch ideowy i społeczno-polityczny wywodzący swój program z zasad etycznych chrześcijaństwa i społecznej nauki Kościoła
  - powstał w 2. połowie XIX w., rozwinął się po II wojnie światowej, obejmuje partie polityczne i in. organizacje działające głównie w Europie i Ameryce Łacińskiej
- ❖ główne wartości:
  - wiara w Boga, przestrzeganie norm etycznych, godność człowieka, rodzina, wspólnota lokalna i narodowa, absolutne wartości religijne
  - model społecznej gospodarki rynkowej

39

chadecja

- ❖ **człowiek istotą duchową**
- ❖ **godność osoby ludzkiej, z której wynikają niezbywalne prawa człowieka**
- ❖ **człowiek ma wolną wolę i jest wolny**
- ❖ **wolność to uwalnianie się od grzechu**
- ❖ **państwo to wspólnota zapewniająca godne warunki życia**
- ❖ **człowiek ma prawo oporu wobec niesprawiedliwej władzy (obywatelskie nieposłuszeństwo)**
- ❖ **zadania publiczne powinny być realizowane na możliwie najniższym poziomie władzy (subsydiarność)**

40

myśliciele

Leon XIII

Pius XI

Jan XXIII

Jan Paweł II

41

politycy

Robert Schuman

Jean Monnet

Konrad Adenauer

Alcide de Gasperi

Helmut Kohl

42

PACYFIZM

- ❖ zespół poglądów głoszących konieczność usunięcia bądź ograniczenia wojen i zapewnienia ludzkości pokoju
- ❖ ruch społeczno-polityczny propagujący pokój, potępiający wszelkie wojny i przygotowania do nich
- ❖ pierwsze organizacje pacyfistyczne powstały w USA i Wielkiej Brytanii na początku XIX w.
- ❖ postulat harmonijnego współżycia jednostek ludzkich i grup społecznych

43

myśliciele działacze

Mohandas Gandhi

Martin Luther King

44

FEMINIZM

- ❖ szeroki ruch o charakterze politycznym, społecznym, kulturowym i intelektualnym, którego różne orientacje, szkoły, teorie i badania łączy wspólne przekonanie, że kobiety były i są przedmiotem dyskryminacji
- ❖ nazwa feminizm przyjęła się w USA w latach 60. XX w., ale idee i aspiracje feministyczne były formułowane znacznie wcześniej (co najmniej od XVIII w.)
- ❖ feministki nie tylko walczą o prawa kobiet, próbują przede wszystkim zrozumieć, jakie są przyczyny braku faktycznego równouprawnienia, zwłaszcza na jakich przesłankach jest skonstruowana wizja świata, w którym kobiety czują się „inne” i najczęściej — pod wieloma względami — „gorsze”

45

myślicielki i działaczki

Olimpia de
Gouges

Mary Wollstonecraft
Shelley

46

myślicielki i działaczki

**Emmeline
Pankhurst**

**Simone de
Beauvoir**

Betty Friedan

Judith Butler

47

EKOLOGIZM

- ❖ kierunek filozoficzny (2. połowa XX w.) podejmujący problemy ochrony środowiska oraz miejsca człowieka w świecie — głównie wzajemne zależności między człowiekiem a przyrodą, które decydują w niewielkim przedziale czasu o jakości życia, w dalszej zaś perspektywie — o warunkach przeżycia populacji ludzkich, stanowi nową postać humanizmu kształtującego przyrodnicze sumienie człowieka
- ❖ ekologizmem jest także każde wyrażenie użyte dla oddania treści ekologicznej oraz zastosowanie terminu ekologicznego lub uproszczonej interpretacji zjawisk, czy też koncepcji ekologicznej, dla wsparcia argumentów natury moralnej lub — politycznych

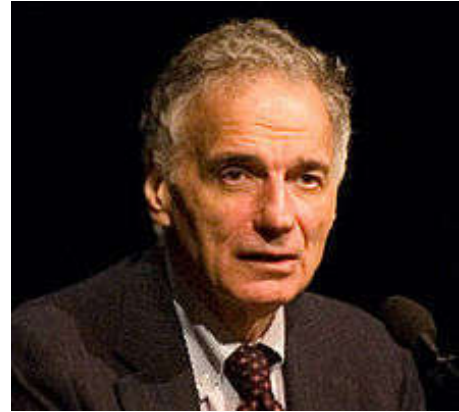
48

działacze i politycy

Wangari Maathai

Ralph Nader

49

REGIONALIZM – IDEOLOGIA

- ❖ ideologia historycznie ukształtowanych zbiorowości terytorialnych odznaczających się żywą świadomością więzi lokalnych i poczuciem odmienności od innych zbiorowości; ma na celu rozwijanie wielorakich wartości własnej odrębności, wzbogacanie szeroko rozumianego życia społecznego współczesnego świata
- ❖ dążenie do dekoncentracji i decentralizacji władzy, przekazywanie jej na niższe szczeble terenowe; wywodzi się z oddolnego dążenia do poczucia odrębności wspólnot terytorialnych
- ❖ korzenie regionalizmu wywodzą się z Francji, gdzie kulturowy centralizm zagrażał integralności i tożsamości

50

regionalizm – działania

- ❖ zespół działań politycznych, społeczno-kulturowych, ekonomicznych, a nawet ideologicznych podejmowanych przez określoną społeczność terytorialną, której samorozumienie i poczucie własnej odrębności w stosunku do innych zbiorowości cechuje się silną identyfikacją ze swoistymi dla niej, reprodukowanymi w procesach wychowania i socjalizacji wzorcami tożsamości kolektywnej o podłożu kulturowym, etnicznym, religijnym, językowym itd. oraz skorelowanymi z nimi formami więzi społecznych
- ❖ intencjonalny, ukierunkowany na osiągnięcie pewnych celów i zorganizowanym typ działań społecznych zmierzających do zwiększenia spójności wewnętrznej danej zbiorowości lokalnej na drodze aktywnej kooperacji jej członków

51

regionalizm

- ❖ region = obszar ukształtowany historycznie, kulturowo, tożsamościowo
- ❖ istnieje grupa ludzi związanych ze swoim terytorium i przywiązana do swojej kultury posiadająca świadomość regionalną
- ❖ terytorializm (związek z określoną przestrzenią, którą należy chronić przed zajęciem przez inną społeczność)
- ❖ dążenie do ograniczenia centralizacji państwa
- ❖ ochrona wartości regionalnych
- ❖ w skrajnej postaci = separatyzm

52

przedstawiciele

Jean-Charles Brun

53

SEPARATYZM

- ❖ dążenie konkretnej grupy narodowej, etnicznej, religijnej czy politycznej do oddzielenia się, wyodrębnienia pod względem narodowym, etnicznym, religijnym czy politycznym
- ❖ celami mogą być:
  - uzyskanie przez wspólnotę zamieszkującą dany region autonomii, czyli samodzielności w decydowaniu o swoich sprawach
  - secesja narodowa, czyli odłączenie się od dotychczas zamieszkiwanego państwa i utworzenie własnego
  - przyłączenie terytorium zamieszkanego przez mniejszość narodową do państwa sąsiedniego

54

NACJONALIZM

- ❖ ideologia polityczna, według której podstawowym zadaniem państwa jest obrona interesów narodowych, a jego zasięg terytorialny winien odpowiadać obszarom zamieszkanym przez dany naród
- ❖ w praktyce oznacza to dążenie do:
  - do posiadania przez naród własnego państwa albo
  - do maksymalnego ujednoczenia jego populacji przez asymilację lub eliminację grup narodowo obcych (jeśli państwo narodowe już istnieje)

57

nacjonalizm

- ❖ **interes narodowy** to największa wartość dla jednostki
- ❖ **egoizm narodowy** to podstawa działań politycznych
- ❖ **solidaryzm społeczny** w imię wspólnej wartości czyli narodu
- ❖ nacjonałiści często popierają koncepcję **ustroju korporacyjnego**:
  - społeczeństwo i państwo jako naturalne, solidarne, złożone i wielofunkcyjne organizmy
  - przeciwstawia się zarówno indywidualistycznemu liberalizmowi, jak kolektywistycznemu socjalizmowi
  - dąży do przebudowy ustroju gospodarczego, społecznego i politycznego, opierając go na prawnie zorganizowanych oraz „pionowych” (tj. łączących pracodawców, pracobiorców i wszystkie inne osoby połączone wykonywaniem tej samej profesji) korporacjach, czyli „stanach zawodowych”, zarówno produkcyjnych jak nieprodukcyjnych, samorządnych, lecz uznających koordynującą rolę państwa
  - teoretycznie wywodzona na ogół z tomizmu; w swoim głównym nurcie związana z filozofią polityczną konserwatyzmu oraz z chrześcijańską teologią polityczną;

58

nacjonalizm

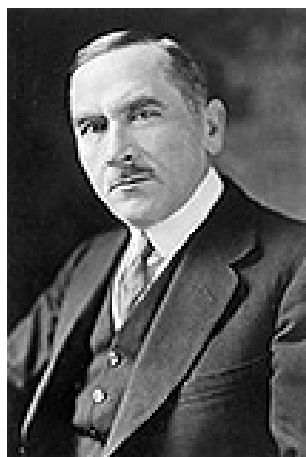
- ❖ Dojrzała świadomość narodowa pojawiła się w Europie na przełomie XVIII i XIX stulecia.
- ❖ W 1789 po raz pierwszy został użyty termin „nacjonalizm” w obecnym rozumieniu tego słowa.
- ❖ Powstanie nacjonalizmu wiąże się z rewolucją francuską, a konkretnie z radykalną działalnością lewicowych jakobinów.
- ❖ W związku ze swym radykalizmem nacjonalizm ten przybierał kształt szowinizmu.
- ❖ Postawa nacjonalistyczna nie jest autonomiczną i kompletną ideologią, lecz zbiorem zasad, które są lub były wyznawane.
- ❖ Według nacjonalistycznej interpretacji historii świat był i jest areną walk pomiędzy różnymi narodami, z których tylko najsilniejsze mają prawo do przetrwania.
- ❖ Termin „nacjonalizm” w języku polskim bywa traktowany pejoratywnie – wartościująco (podobnie w języku niemieckim). W języku francuskim i angielskim ma charakter wyłącznie opisowy

59

myśliciele politycy

Giuseppe Manzini

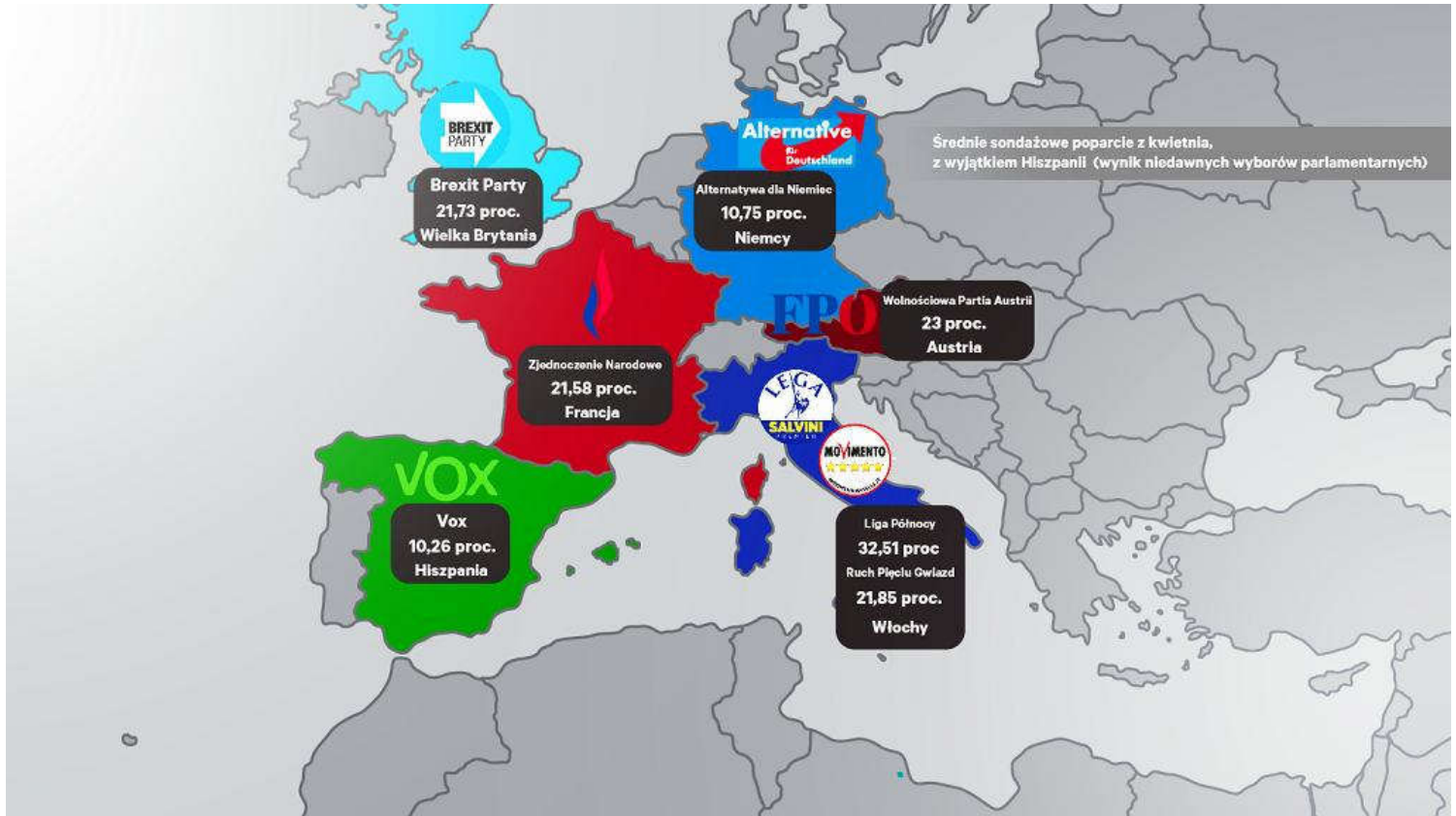
Roman Dmowski

Jean-Marie le Pen

60

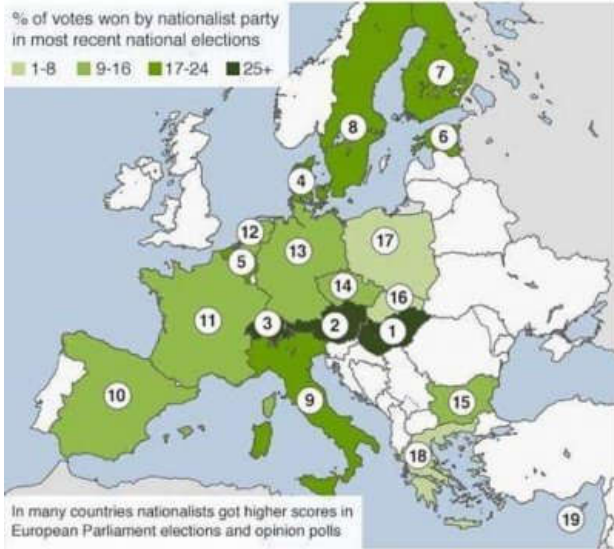
nacjonalizm w Europie 2019

61

nacjonalizm w Europie 2019

Rise of nationalism in Europe

1 Hungary Fidesz 49% Jobbik 19%	11 France National Rally 13%
2 Austria Freedom Party 26%	12 Netherlands Freedom Party 13%
3 Switzerland Swiss People's Party 25.8%	13 Germany Alternative for Germany 12.6%
4 Denmark Danish People's Party 21%	14 Czech Republic Freedom & Direct Democracy 11%
5 Belgium New Flemish Alliance 20.4%	15 Bulgaria United Patriots 9%
6 Estonia Conservative People's Party 17.8%	16 Slovakia Our Slovakia 8%
7 Finland The Finns 17.7%	17 Poland Confederation 6.8%
8 Sweden Sweden Democrats 17.6%	18 Greece Greek Solution 3.7%
9 Italy The League 17.4%	19 Cyprus ELAM 3.7%
10 Spain Vox 15%	

62

RASIZM

- ❖ zespół poglądów oparty na pseudonaukowej tezie o nierówności ras ludzkich, fałszywie interpretujący podstawy ich biologicznego, psychologicznego i kulturowego zróżnicowania
- ❖ rasizm był podstawą nazizmu, apartheidu

63

poglądy Arthura de Gobineau

- ❖ na podstawie stworzonego przez siebie rasowo-antropologicznego kierunku w socjologii, opartego na pseudonaukowych przesłankach, opracował doktrynę rasizmu
- ❖ w pracy *Esej o nierówności ras ludzkich* (1853–1855), próbował obalić doktrynę egalitaryzmu (sprzeciw wobec Wielkiej Rewolucji Francuskiej), formułując tezę o istnieniu „rasy aryjskiej” (mającej wywodzić się od Ariów) i jej rzekomej wyższości nad innymi rasami
- ❖ rasa aryjska miała zachować się w prawie niezmienionej postaci wśród kręgów arystokracji niemieckiej i francuskiej
- ❖ opracował też teorię zachowania czystości ras, która stanowiła podstawę przyszłej eugeniki, w której twierdził, iż rasa biała nie powinna się mieszać z innymi rasami, bo groziło to degeneracją i upadkiem cywilizacji

64

rasizm XX w.

- ❖ W drugiej połowie XX wieku rasizm zaadaptowały na swoje potrzeby ugrupowania ekstremistyczne (np. skinheadzi, Partia Czarnych Panter, biała supremacja, kahańści, neonazizm itp.), co nie doprowadziło jednak do rozwinięcia badań i teorii o rasach ludzkich, a stało się jedynie pretekstem dla organizacji tego typu do prześladowań wybranych grup społecznym na tle rasowym.
- ❖ Rasizm był często wskazywany bądź jest ogólnie przyjęty w niektórych systemach społecznych jako podpora ideologiczna wielu systemów kontroli, przemocy lub wyzysku, m.in. niewolnictwa w XIX w., apartheidu (zniesionego w 1994), systemu kast, nazizmu oraz bardziej ogólnie kolonializmu, imperializmu i fundamentalizmu.

<https://pl.wikipedia.org/wiki/Rasizm>

65

myśliciele

**Joseph Arthur
de Gobineau**

Alfred Rosenberg

66

FASZYZM

- ❖ nazwa masowych ruchów politycznych, także ideologii, o skrajnie nacjonalistycznym charakterze, zmierzających do zdobycia władzy i stworzenia totalitarnego państwa
- ❖ wprowadzona 1922 we Włoszech przez B. Mussoliniego
- ❖ dyktatura i kult wodza (duce)
- ❖ likwidacja parlamentu, opozycji, instytucji samorządowych i wszystkich — poza faszystowskimi — partii
- ❖ ingerencja we wszystkie dziedziny życia społecznego, przy zachowaniu gospodarki wolnorynkowej i prywatnej własności

67

faszyzm

- ❖ **odrzućcenie dotychczasowych wartości mieszczańskich → stworzenie „nowego człowieka”**
- ❖ **naród najwyższą wartością**
- ❖ **solidaryzm: współpraca wszystkich dla dobra narodu**
- ❖ **naród ma strukturę hierarchiczną: masy podporządkowane elicie rządzącej**
- ❖ **kult państwa, które ma charakter totalitarny**
- ❖ **kult wodza narodu (duce, führer, caudillo)**
- ❖ **masowa partia faszystowska.**
- ❖ **kontrola wszystkich dziedzin życia społecznego**
- ❖ **własność prywatna**
- ❖ **gospodarka kapitalistyczna kontrolowana przez państwo**
- ❖ **silny interwencjonizm państwa w gospodarce.**

68

przyczyny faszyzmu

- ❖ faszyzm to ideologia XX w.
- ❖ demokratyczne wartości nie zdołały się utrwalić w młodych demokracjach (nadal trwały wartości starych autokracji monarchicznych)
- ❖ industrializacja zagrażała drobniejszym kupcom i producentom
- ❖ obawa rozprzestrzenienia się rewolucji
- ❖ światowy kryzys ekonomiczny uderzył dodatkowo w kapitalistyczne demokracje
- ❖ bezrobocie tworzyło atmosferę kryzysu i pesymizmu, na czym mogli żerować polityczni ekstremiści i demagodzy

69

politycy

duce Benito Mussolini

70

NAZIZM

- ❖ ruch polityczny (od 1919), ideologia, od przejęcia władzy przez A. Hitlera (1933) reżim państwowy w Niemczech (tzw. III Rzesza)
- ❖ jako kierunek światopoglądowy był zlepkiem koncepcji elitarystycznych i rasistowskich usiłujących uzasadnić prawa Niemiec do podbijania innych narodów i do panowania nad światem
- ❖ instytucjom demokratycznym przeciwstawił kult wodza
- ❖ doprowadził do ustanowienia rządów totalitarnych, opartych na monopolistycznej pozycji NSDAP
- ❖ terror wobec przeciwników łączył z demagogiczną propagandą stosowaną na masową skalę
- ❖ podczas II wojny światowej stanowił uzasadnienie zbrodni ludobójstwa

71

politycy

Adolf Hitler

72

faszyzm a nazizm

FASZYZM

- ❖ kult państwa (wszystko dla państwa)
- ❖ szowinistyczny nacjonalizm i pewien poziom rasizmu
- ❖ woluntaryzm (wyższość woli nad rozumem)
- ❖ narodowa świętość
- ❖ organiczna jedność
- ❖ pragmatyczny antysemityzm
- ❖ futurizm/modernizm
- ❖ korporacjonizm
- ❖ ekspansja kolonialna

NAZIZM

- ❖ państwo jako naczynie (moc twórcza w narodzie)
- ❖ skrajny rasizm połączony z hierarchizacją ras ludzkich
- ❖ esencjonalizm (psychika kształtowana przez geny)
- ❖ wyższość biologiczna
- ❖ czystość rasowa/eugenika
- ❖ antysemityzm prowadzący do ludobójstwa
- ❖ ideologia ludowa
- ❖ gospodarka wojenna
- ❖ dominacja nad światem

TOTALITARYZMY – PORÓWNANIE

Zagadnienie	Włochy	Niemcy	ZSRR	Chin
Rozważany okres	1922-43	1933-45	1929-53	1949-76
Potoczna nazwa ideologii	Faszyzm	Narodowy socjalizm, nazizm	Komunizm, stalinizm	Komunizm, maoizm
Wódz	Benito Mussolini (1883-1945)	Adolf Hitler ^a (1889-1945)	Józef Stalin ^b (1879-1953)	Mao Zedong (1893-1976)
Tytuły wodza	Duce	Führer	Generalissimus	Przewodniczący
Oficjalna nazwa partii	Narodowa Partia Faszystowska	Narodowo-Socjalistyczna Niemiecka Partia Pracy	Wszeczwiązkowa Komunistyczna Partia (bolszewików) ^c	Komunistyczna Partia Chin
Inne partie polityczne	Zakazane	Zakazane	Zakazane	Zakazane
Sytuacja kraju przed zdobyciem władzy	Zła sytuacja gospodarcza, rosnące wpływy komunistów	Wielki kryzys gospodarczy, chęć rewanzu za klęskę w I wojnie światowej	Wyczerpanie kraju I wojną światową, porażki na froncie	Zamęt po wieloletnich wojnach domowych i okupacji jap.
Sposób zdobycia władzy	„Marsz na Rzym” i wymuszenie zgody króla Wiktora Emanuela III na przejęcie władzy (1922)	Sukces w demokratycznych wyborach powszechnych i objęcie urzędu kanclerza (1933) i prezydenta (1934) przez Hitlera	Zamach stanu w stolicy („rewolucja październikowa” 1917) a nast. zwycięstwo w wojnie domowej	Zwycięstwo w wojnie domowej
Deklarowane cele, hasła ideologiczne	Eliminacja konfliktów społecznych, harmonijny rozwój społeczeństwa. Wspólne organizacje pracowników i pracodawców (korporacjonizm)	Zapewnienie wszystkim Niemcom pracy, godziwych warunków życia, opieki socjalnej. Dążenie do eliminacji konfliktów klasowych. Rasizm, antysemityzm	Zniesienie wyzysku robotników, zapewnienie wszystkim pracy, godziwych warunków życia i opieki socjalnej. Wytepienie klas posiadających	Wyzwolenie społeczne chłopstwa, reforma rolna, uprzemysłowienie kraju, niezależność od zagranicy
Główni deklarowani przeciwnicy	Komuniści, kapitaliści	Żydzi, komuniści	Kapitaliści, obszarnicy, imperialiści	Rodzimi kapitaliści, zagran. imperialiści
Obozy	—	Obozy koncentracyjne	Obozy pracy	Obozy reedukacyjne
Środki masowego przekazu	Znaczna kontrola polityczna	Pod pełną kontrolą partii	Monopol państwa i partii	Monopol państwa i partii
Przedsiębiorstwa przemysłowe	Prywatne, pod silną kontrolą	Prywatne, pod silną kontrolą państwa	Wylącznie państwowe	Wylącznie państwowe
Własność ziemi	Prywatna	Prywatna	Państwowa	Państwowa
Stosunek do religii	Brak konfliktów	Niechętny	Prześladowania	Prześladowania
Organizacje młodzieżowe	Balilla	Hitlerjugend	Komsomoł, pionierzy	Pionierzy, hunwejbini
Polica polityczna	Niewielkie znaczenie	Gestapo; bardzo silne	NKWD i in., wszechwładne	Bardzo silna
Cele polityki zagranicznej	Dominacja w basenie M. Śródziemnego	Panowanie w Europie („przestrzeń życiowa”)	Rozszerzenie komunizmu na cały świat	Polityka zagr. mało aktywna
Pierwsze ofiary agresji	Etiopia, Albania, Grecja	Austria, Czechosłowacja, Polska	Polska, kraje bałtyckie, Finlandia	Likwidacja autonomii Tybetu
Rozgrywki w tonie władz	Stała rywalizacja między radykałami i umiarkowanymi	„Noc długich noży” 30 VI 1934 (wymordowanie przywódców SA)	Wymordowanie (do 1940) dawnych współpracowników Lenina	Śmierć Lin Piao po próbie przejęcia władzy (1971)
Losy wodza	Powieszony przez partyzantów	Samobójstwo w obłożonym Berlinie	Śmierć naturalna (?)	Śmierć naturalna
Dalsze losy kraju	Przewrót w 1943, po wojnie kraj demokratyczny	Po klęsce w wojnie kilkudziesięcioletni podział kraju (NRD, RFN)	Stopniowe, trwające dziesięciolecia, łagodzenie reżimu	Stopniowe, trwające dziesięciolecia, łagodzenie reżimu

^a – wł. A. Schicklgruber; ^b – wł. J. Dżugaszwili; ^c – od 1952 Komunistyczna Partia Związku Radzieckiego

POPULIZM

- ❖ proste utożsamianie demokracji z nieograniczoną realizacją woli większości
- ❖ powoływanie się w polityce na wolę ogółu, głoszenie haseł zgodnych z oczekiwaniami większości społeczeństwa dla łatwiejszego uzyskania przy jego pomocy dostępu do sprawowania władzy, możliwości realizacji własnych celów
- ❖ wskazuje się też, że populistą jest ktoś, kto chce dobrze dla biednych, klasy średniej i w końcu dla wszystkich

75

politycy

Juan i Evita Peron

Nigel Farage

Viktor Orbán

76

ISLAMIZM

- ❖ doktryna polityczna i oparty na niej system polityczny wywodzący się z islamu, w którym zachodzi zespolenie religii z ideologią, Koran zostaje uznany za podstawę prawa i polityki państwa
  - stąd w większości państw muzułmańskich obowiązuje prawo religijne (*szariat*), obejmujące obowiązki wobec Boga i reguły postępowania między ludźmi
  - w krajach, które rozdzieliły państwo od religii, prawo religijne jest stosowane jako prawo zwyczajowe

77

politycy

ajatollah Ruhollah Chomeini

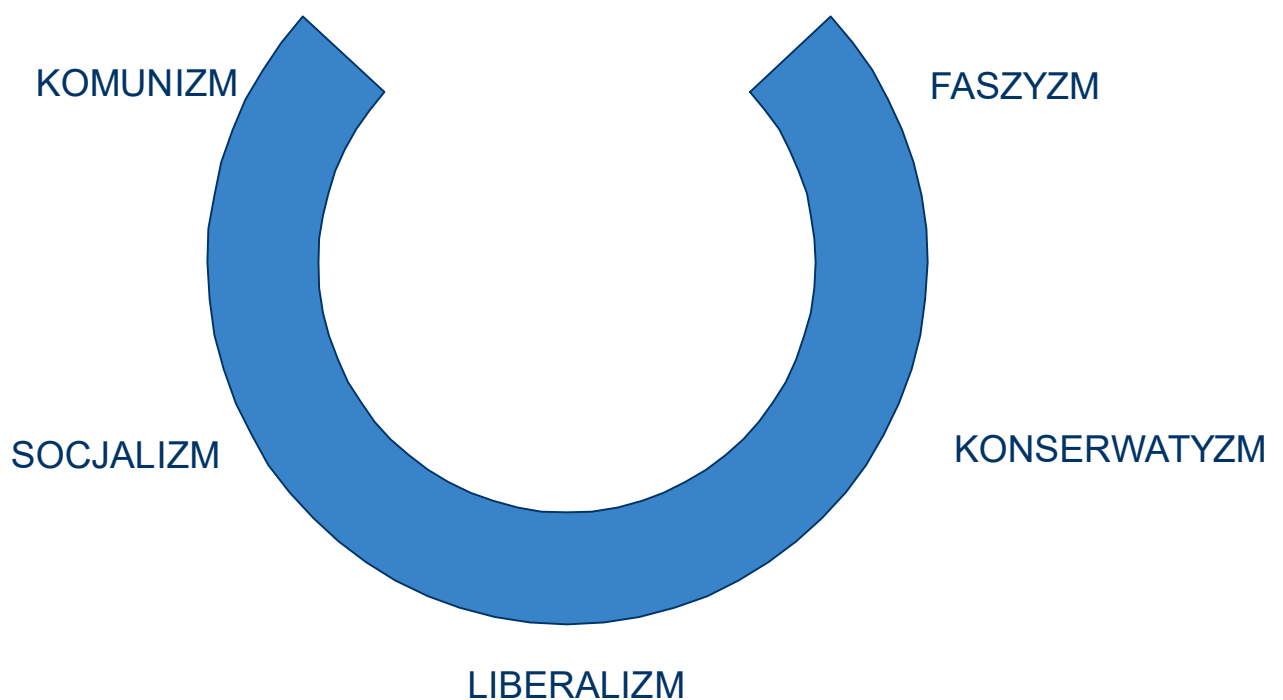
78

FUNDAMENTALIZM

- ❖ ruch, formacja, ideologia o charakterze skrajnie konserwatywnym, przeciwstawiające się jakimkolwiek zmianom lub modyfikacjom doktryny religijnej, kultu, rytuału, obyczajowości
  - w chrześcijaństwie — nurt teologiczny powstały w 2. połowie XIX w. w USA, traktujący teksty *Biblii* dosłownie
  - w islamie — tendencja do podporządkowania całości życia politycznego i społecznego prawu religijnemu zawartemu w *Koranie*

79

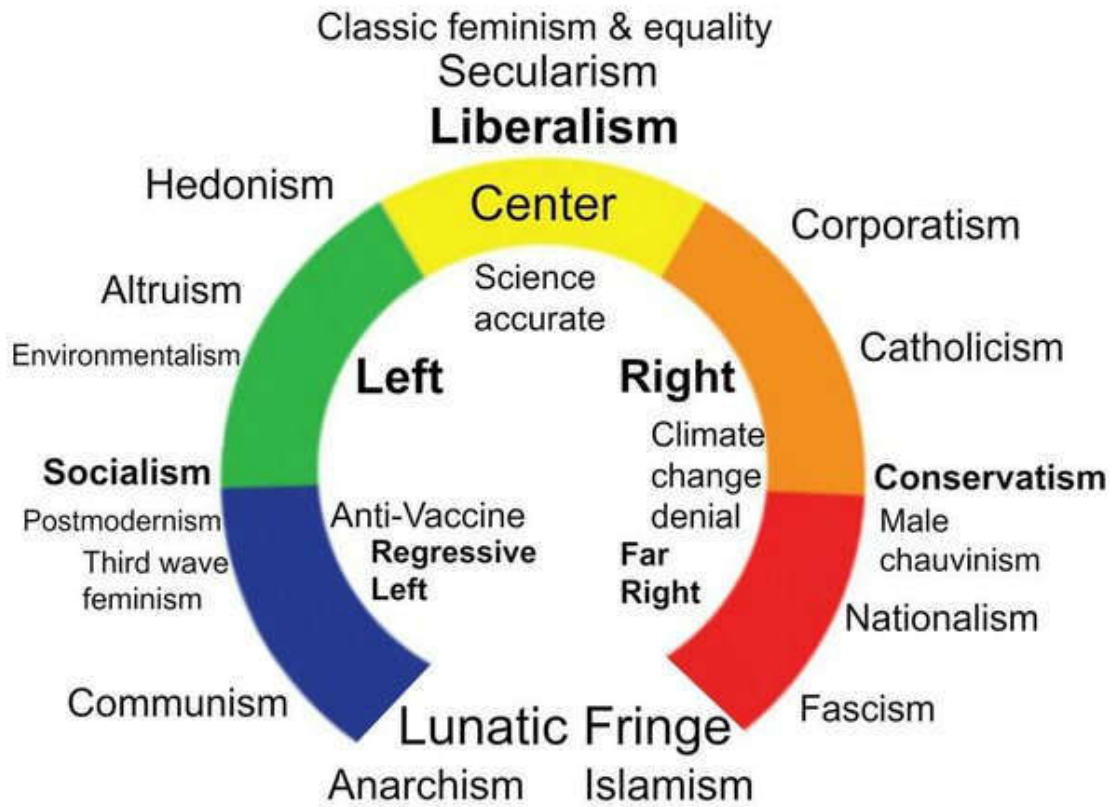
SPEKTRUM W KSZTAŁCIE PODKOWY

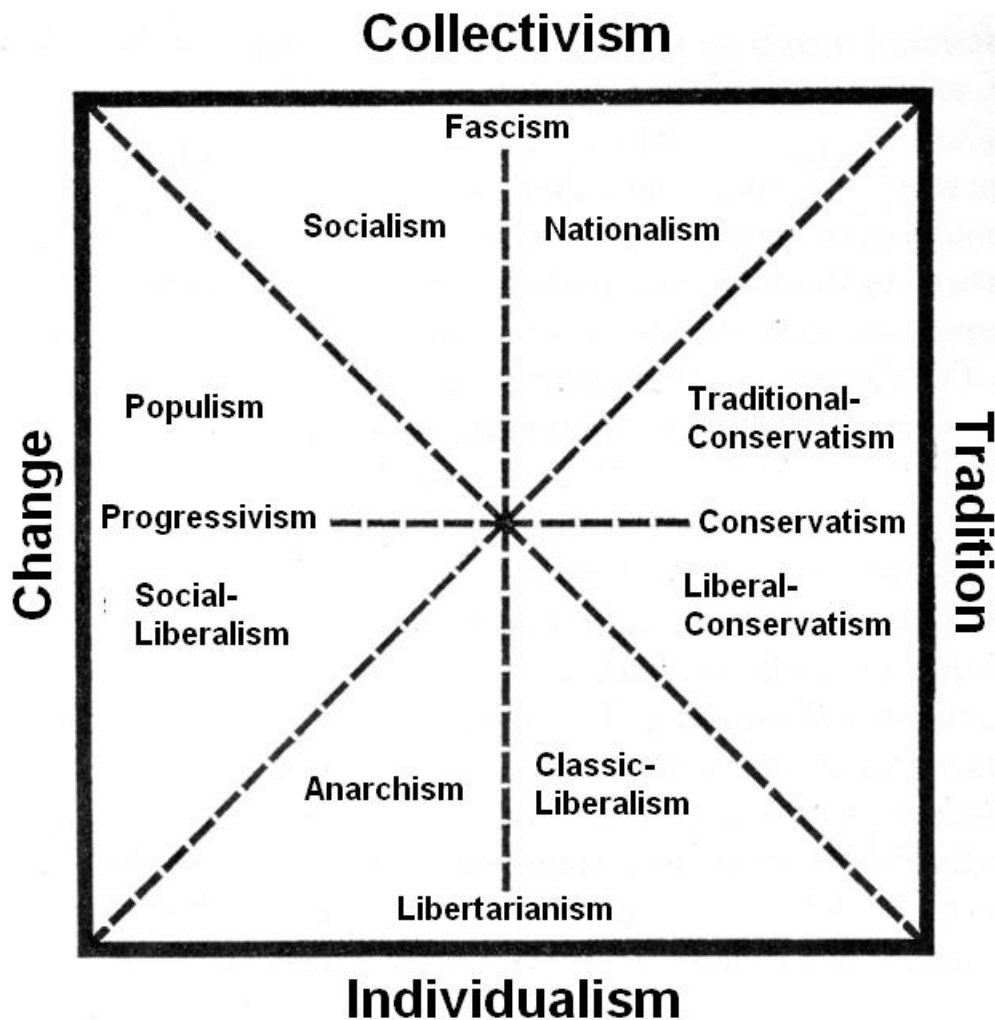
80

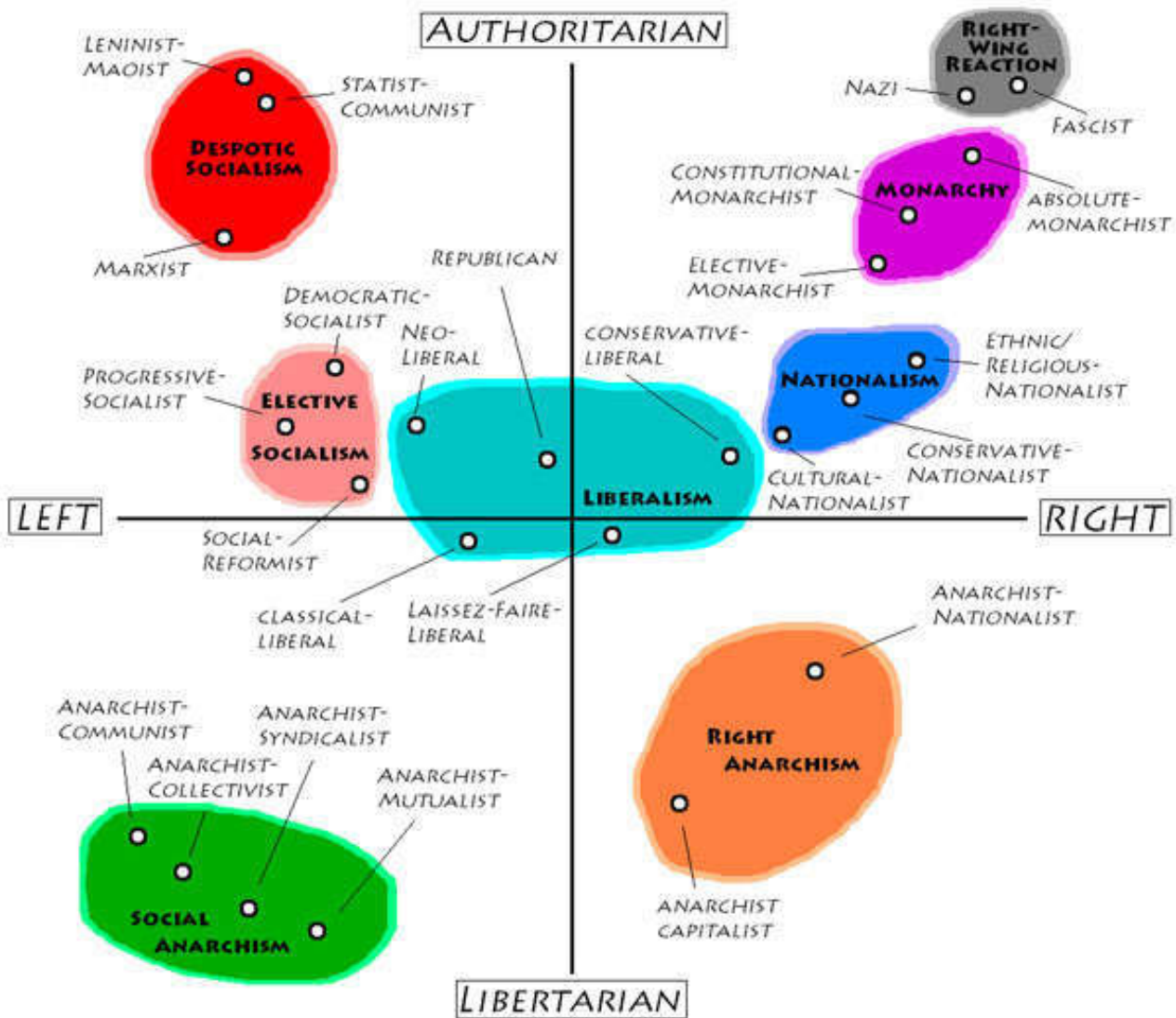
Political Horse Shoe

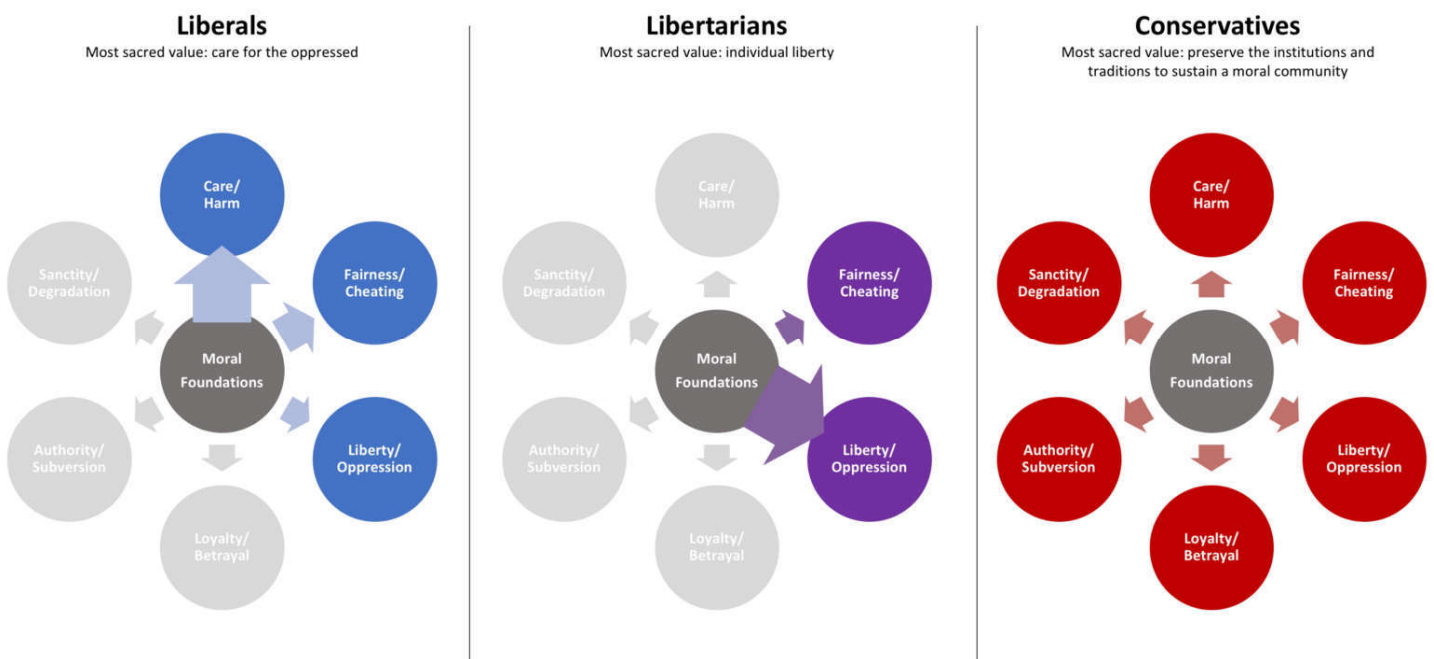
81

82

koncepcja korzeni moralnych Jonathana Haidta

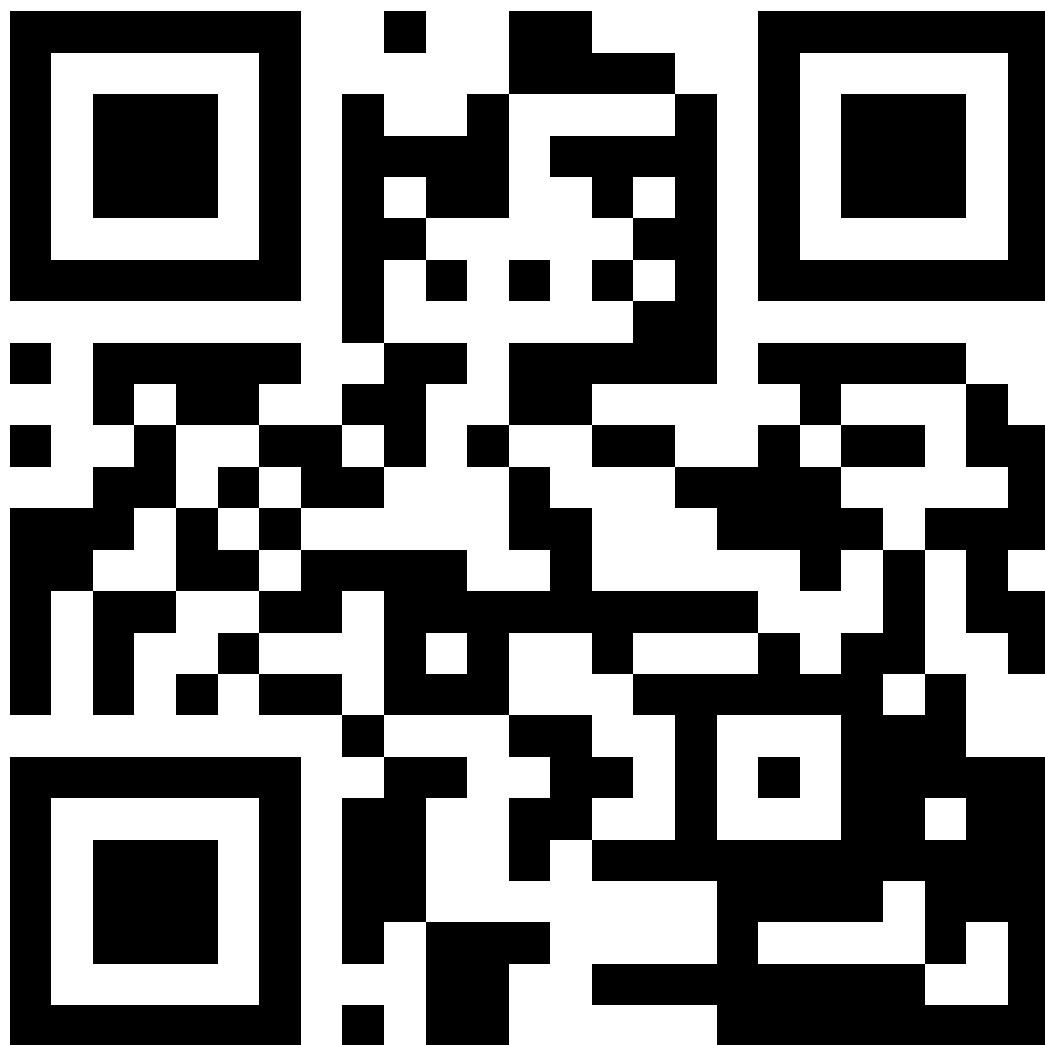
kim jesteś?

- ❖ **LATARNIK WYBORCZY: test 20 pytań, który sprawdza, z którą polską partią masz najwięcej wspólnego.**
- ❖ **Wynik pokazuje procentową "przynależność" twoich poglądów do każdej z partii.**
- ❖ **[Latarnik wyborczy tutaj.](#)**

kim jesteś?

- ❖ **8VALUES to test 80 pytań, który przedstawia nasze poglądy na czterech osiach (równość - wolny rynek, naród - świat, swoboda - kontrola, tradycja - postęp).**
- ❖ **8values dopasowuje nasz procentowy wynik ze wszystkich osi do jednej z doktryn politycznych.**
- ❖ **8values tutaj.**

bibliografia

- ❖ Andrew Heywood, *Ideologie polityczne*, Wyd. Naukowe PWN 2007
- ❖ *Leksykon politologii*, wyd. Atla 2
- ❖ K. Cebul, R. Zenderowski, *Wstęp do nauki o polityce, państwie i prawie*
- ❖ *Encyklopedia popularna PWN*, wersja 1.5, 2011
- ❖ *Encyklopedia WIEM* edycja 2006
- ❖ Wikipedia
- ❖ podręczniki wyd. Operon i Nowa Era